

Na osnovu člana 16. stav 4. Zakona o Vladi Zeničko-dobojskog kantona - Prečišćeni tekst („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona”, broj: 7/10 i 3/23), a u skladu sa članom 9. i 10. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 29/05), na prijedlog Ministarstva zdravstva Vlada Zeničko-dobojskog kantona, na 38. sjednici, održanoj dana 09.10.2023. godine, d o n o s i

ZAKLJUČAK

I.

Zadužuje se JU Institut za zdravlje i sigurnost hrane Zenica da u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 39/14 i 59/22) provede postupak javne nabavke usluga provođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije (jesenja faza 2023. godine) u objektima i površinama kojima upravlja Zeničko-dobojski kanton u skladu sa Programom provođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona broj: 11-33-6912/23 od 28.04.2023. godine, koji je sastavni dio zaključka.

II.

Predmet javne nabavke su sljedeći objekti i površine iz nadležnosti Kantona: obale površinskih vodotokova u gradskim i prigradskim zonama, vaspitno-obrazovne ustanove i objekti (škole, obdaništa, fakulteti) i kulturni objekti sa pripadajućim vanjskim površinama obuhvatajući: podrum, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, otvorena i zatvorena odlagališta otpada, prostore za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine, kolektivni centri za smještaj i boravak izbjeglih i prognanih lica, objekti kantonalnih javnih zdravstvenih ustanova sa pripadajućim vanjskim površinama obuhvatajući podrum, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, otvorena i zatvorena odlagališta otpada, prostore za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine, kantonalne institucije i njihove ispostave sa pripadajućim vanjskim površinama obuhvatajući podrum, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, otvorena i zatvorena odlagališta otpada, prostore za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine i vjerski objekti i groblja u gradskim naseljima.

III.

Zaključak stupa na snagu danom donošenja, objavit će se u „Službenim novinama Zeničko-dobojskog kantona“.

PREMIJER

Broj: 02-11-15195/23

Datum, 09.10.2023. godine

Z e n i c a

Amra Mehmedić

DOSTAVLJENO:

1x Ministarstvo zdravstva,

1x JU Institut za zdravlje i sigurnost hrane Zenica, putem Ministarstva,

1x „Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“,

1x a/a.

P R O G R A M

**Provođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije
na području Zeničko-dobojskog Kantona 2023.godine
(PROLJETNA I JESENJA FAZA)**

(Kontrola uzročnika zaraznih oboljenja i njihovih prenosilaca)

I UVODNE NAPOMENE

Deratizacija, kao skup postupaka i mjera u okviru borbe protiv štetnih glodara, stara je koliko i ljudska svijest o preživljavanju i supremaciji u prirodi. Stari narodi su bubonsku kugu dovodili u usku povezanost sa glodarima, konkretnije štakorima. Još od davnina, jednom vrstom istraživanja empirijskom metodom – promatranjem i zdravorazumskim promišljanjem dovodili su u vezu štakore, pacove i pojavu epidemija zaraznih bolesti, pridajući suzbijanju i uništavanju glodara veliki značaj, iako nisu uspjeli spoznati lanac prenosa zaraznih oboljenja, uočili su glodare kao bitan faktor u širenju istih.

Uništavanje mišolikih glodara iz rodova *Rattus*, *Mus* i drugih srodnih rodova sa apizootiološkog i ekonomskog stajališta naučno i stručno je naznačena na Prvoj međunarodnoj konferenciji o deratizaciji, održanoj u Parizu u periodu od 16. do 22. maja 1928. godine. Od tada, pa do danas kako zbog sveopšteg prisustva glodara, tako i zbog njihovih javnozdravstvenog značaja, glodari i deratizacija, stalna su tema.

Pioniri naučnog istraživanja bili su Breht i njegovi saradnici, istraživači i inovatori u sferi deratizacije i opisivanju korelacije i kohabitacije glodara sa ljudima ali i sa životnim prostorom, reprodukcijom, prehranom, ponašanjem i životnim vijekom, kretanjem i dinamikom populacijske strukture.

Obaveza provođenja preventivne sistematske deratizacije, kao opšte mjere u sprječavanju nastanka, pojave i širenja zaraznih oboljenja, propisana je Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službeni list FBiH“, broj: 29/05), koji obaveznu deratizaciju definiše kao mjeru za sprječavanje nastanka, pojave i širenja zaraznih oboljenja čiji su prenosnici, rezervoari ili uzročnici štetni glodari.

Deratizacija podrazumijeva i sve mjere koje se poduzimaju radi sprječavanja ulaženja, zadržavanja i razmnožavanja štetnih glodara na površinama, u prostoru i/ili objektima. Zbog toga deratizacija ima veliki epidemiološko-higijenski značaj i važna je karika u borbi protiv zaraznih bolesti ljudi i životinja.

Deratizacija kao preventivna mjera ima zdravstveni, ekonomski i estetski aspekt. Sprječavanje nastanka i širenja oboljenja za koja su dokazani uzročnici, prenosnici ili rezervoari štetni glodari, sprječavanje nastanka ekonomskih šteta koje uzrokuju glodari uništavanjem zaliha hrane ali i infrastrukture, kao i estetski efekat u cilju očuvanja dobara čiji integritet i izgled narušavaju glodari svojim boravkom, ostavljanjem svoga izmeta i drugih tragova, ako i direktnim uništavanjem i narušavanjem estetske vrijednosti.

Prema podacima iz razvijenih zemalja, vrijednost dobara koju štetni glodari unište za godinu dana odgovara visini godišnjih primanja preko 200.000 zaposlenih osoba. Procijenjeno je da jedan štakor uništi više od deset kilograma hrane u toku godine, te da je broj štakora i do 2,5 puta veći od broja stanovnika gradova, dok je u selima taj omjer još veći u korist glodara. U zemljama u razvoju na jednog čovjeka dolazi čak pet štakora, što je ozbiljan zdravstveno-higijenski problem i rizik, samim time predstavlja i potencijalno epidemiološko žarište.

U traganju za hranom pacov uništava i predmete koji mu ne služe za ishranu (papir, tkanina, koža, guma, drvo, električni i ptt kablovi). Smatra se da su za veliki broj požara, za koje se nije mogao utvrditi uzrok, odgovorni bili pacovi koji su nagrizajući instalacije izazvali kratke spojeve.

Na području Bosne i Hercegovine, time i na području Zeničko-dobojskog kantona dominantno su prisutni:

- **crni štakor (*Rattus rattus*)**
- **sivi štakor (*Rattus norvegicus*)**
- **kućni miš (*Mus musculus*)**

Cilj deratizacije nije i ne može biti eliminacija svih štetnih glodara do istrebljenja, jer bi to dovelo do narušavanja prirodnog eko sistema, primarni cilj deratizacije predstavlja svođenje štetočina na biološki održiv i prihvatljiv nivo kako ne bi mogli dovesti do neželjenih štetnih efekata.

Glodari ali i određene vrste insekata, u prvom redu *smeđi žohar* (*Blattella germanica*), *crni žohar* (*Blatta orientalis*), stjenica (*Cimex lectularius*), komarac (*Culicidae*) uzrokuju velike ekonomske štete u stambenim ali i privrednim i općim dobrima, pogoršavaju opće higijenske uslove za život, uništavaju i zagađuju hranu i životnu sredinu, prenosioci su, rezervoari i mogući izvor infekcije za mnoge uzročnike zaraznih oboljenja, prvenstveno u urbanim sredinama.

Sve bolesti koje mogu prenositi glodari po vrsti uzročnika mogu se podijeliti na:

- **Bakterijske (*tularemija, bruceloza, tuberkuloza, leptospiroza, salmoneloza...*)**
- **Virusne (*hemoragična groznica, bjesnilo, slinavka i šap, rikecioze...*)**
- **Parazitne (*trihinelozu, lajšmanijazu, kokcidiozu...*)**
- **Protozoarne (*toksoplazmoza, amebijaza, sarkocistoza...*)**
- **Gljivične (*različiti oblici dermatomikoza i trihofitija...*)**

U cilju kontrole ovih oboljenja, jedan od važnijih zadataka je osmišljeno provođenje preventivnih mjera koje imaju za cilj svođenje brojnosti mikroorganizama i njihovih vektora/prenosnika do biološki tolerantnog nivoa, koji kao takav predstavlja minimalni zdravstveni/epidemiološki rizik.

• **Osnovne bioekološke karakteristike populacije štetnih vrsta glodara**

Od približno više od 5000 vrsta sisara koji žive na našoj planeti, nešto preko 2000 vrsta čine glodari. Od posebnog interesa sa aspekta deratizacije na našem području, obraditi ćemo tri najdominantnije a ranije navedene vrste. Pored navedenih vrsta, na našem području susrećemo i miša humkaša, šumskog miša, poljskog miša, voluharice, hrčke, tekunice i slijepe kućice.

Osnovna karakteristika glodara je specifična građa i poseban raspored zuba, snažno razvijeni gornji i donji sjekutići, koji rastu tokom cijelog života glodara.

Period odrastanja do spolne zrelosti traje poprilično kratko – dva do četiri mjeseca, dok sposobnost za razmnožavanje traje kod ženki do dvije godine a kod mužjaka čak i duže.

Period gravidnosti i dojenja iznosi ukupno 50 do 60 dana, a dužina života glodara rijetko prelazi 3 godine, u specifičnijim uslovima urbane sredine do dvije godine.

Glodari su većinom biljojedi, ima i svaštojeda u određenom broju. Mahom prikupljaju hranu i gomilaju je u posebnim odlagalištima, i gotovo svi glodari imaju posebno izraženu kopačku aktivnost i skloni su pravljenju rupa u formi gnijezda, skladišta ili ostava.

Za vrijeme toplih ljetnih mjeseci, razmnožavanje sivog pacova, a posebno kućnog miša izuzetno je povećano, posebno ukoliko topli dani dolaze u periodu velike vlažnosti nakon obilnih padavina.

Povećanju populacije glodara idu u prilog suha i topla jesen, blaga zima bez vlage ili snježna zima ali bez velikih oscilacija temperature, postepeno otapanje snijega, toplo proljeće, neobrađene i zakorovljene poljoprivredne površine, kao i odsustvo dlakavih i pernatih grabljivica kao prirodnih neprijatelja glodara (lisica, tvor, jazavac, mačka, pas, sova, vrana, roda...)

Izuzetno je važno, sa aspekta razumijevanja mehanizama i načina suzbijanja glodara, biti upoznat sa njihovim čulima, dodira, ukusa, mirisa i sluha.

Čulo dodira – jedno od najvažnijih čula glodara. Većina vrsta mišolikih glodara su de facto noćne životinje, tako da im je za orijentaciju, kretanje i snalaženje u prostoru ovo najvažnije čulo. Snalaženje u prostoru i kretanje omogućeno je uz pomoć čula dodira odnosno taktilnih dlaka ili vibrisa raspoređenih na leđnoj i bočnim stranama tijela i njušci.

Čulo ukusa – pacovi reaguju na četiri ukusa, slatko, slano, kiselo i gorko. Prag ukusa nije kao kod ljudi ili drugih životinja.

Čulo vida – igra malu ulogu kod sitnih glodara, kod određenih vrsta gotovo da nema ulogu. Neki glodari dobro vide noću, pacov na primjer ima visok senzibilitet na svjetlost, ali malu moć izoštravanja predmeta.

Čulo mirisa – ima značajnu ulogu za glodare, za pronalaženje hrane, kretanje, razmnožavanje. Raspoznaju mirisom svoj od tuđeg nakota, napadaju mužjake nepoznatog mirisa, razaznaju puteve kretanja i površine koje je kontaktirao čovjek, a osjete miris ljudskog znoja što je izuzetno važno po pitanju pripreme trovnih mamaca.

Čulo sluha – kod sitnih glodara dobro razvijeno, čuju znakove iznad granice za čovjeka (20 kHz), sivi pacov čak i iznad skroz do 100 kHz sa posebnom osjetljivošću na nivodu do 40 kHz. Važno je istaći da glodari osim što percipiraju UZV talase, glodari ih i proizvode u svrhu komunikacije između jedinki, UZV je značajan i u pogledu seksualnog ponašanja i oglašavanja jedinki. UZV oglašavanje mladih jedinki inzivno utiče na stvaranje prolaktina kod majki, time i na proizvodnju mlijeka.

● *Ishrana mišolikih glodara*

Primjena zatrovanih mamaca najčešća je metoda suzbijanja brojnosti populacije glodara. Kako bi se poboljšalo uzimanje mamaca, osnovni preduslov je poznavanje prehranbenih navika glodara, način dolaženja do hrane i reagovanje na novi izvor hrane.

Odrasli sivi pacov dnevno pojede hrane u količini jednako 1/10 njegove tjelesne težine, a kućni miš dnevno konzumira hranu u iznosu otprilike 1/5 vlastite težine, mlade jedinke jedu više od odraslih.

Kako bi se glodari vraćali po određenu hranu - zatrovani mamci ili meku, nužno je korištenje arestanata, odnosno supstanci koje privlače glodare. U tu namjenu najčešće se koriste biljno ulje i šećer. Sivi pacov posebno voli hranu sa uljem na bazi kakaoa, kikirikija i kukuruza. Crni pacov ima najveću sklonost ulju kukuruza, a sve vrste mamaca treba da sadrže šećer kao važan arestant i atraktant.

Voda je značajan faktor u prehrani glodara, sivi i crni pacov imaju veliku potrebu za vodom, kućni miš nešto manju. Obično ukoliko glodarima bude uskraćena voda, ugibaju u periodu 3-5 dana.

Pri uzimanju nove hrane, uočena su različita ponašanja kod različitih vrsta glodara. Sivi pacov je izuzetno oprezan i ne voli da eksperimentiše, kućni miš je radoznao i voli da eksperimentiše i proba novu hranu, a crni pacov je umjereno zainteresovan za probanje nove hrane.

U većini slučajeva glodari jedu hranu na mjestu na kojem su je pronašli, ali često je odnose i u skrovišta, hodnike koje su napravili ili na druga skrivena mjesta. Dokazano je da što je glodar u starijoj životnoj dobi, povećava se navika sakupljanja i gomilanja hrane.

Glavne karakteristike najprisutnijih glodara na našem području

- **Kućni miš (*Mus musculus*)**

Od glodara prisutnih na našem području kućni miš uslovno rečeno ima najprijatniji izgled, i izaziva najmanje gađenje kod ljudi, dok je sa strane prouzrokovanja štete najopasniji. S obzirom da od svih vrsta kućni miš živi i obitava najbliže čovjeku, hrani se mahom od ljudskih ostataka, i eventualno “prodorom” u silose, skladišta ali često i direktno u ljudske domove.

Njegovo krzno je jednobožno, olovnosivo, s obzirom da se radi o relativno “sitnoj štetočini” za svoju veličinu ima izrazito dug rep od devet centimetara, kolika mu je i dužina samog trupa.

Vrijeme najveće aktivnosti kućnog miša je sumrak, ili rani period noći, dosta je miran tokom noći s obzirom da je jako senzibilan i svjestan okoline, pa se dosta manje kreće kada je u okruženju tišina i mir.

Kućni miš je izuzetno oprezan, jako dobro se penje po svim materijalima, i izuzetno dobro skače, posebno do izražaja dolazi ova moć skakanja u momentima kada je uplašen, tada u skoku doseže visinu i preko jednog metra. Svoje nastambe gradi, kako je ranije rečeno u i od ljudskog otpada, prvenstveno od starih i odbačenih krpa, papira, kao i ostalog komunalnog otpada a prvenstveno ostataka hrane.

Period parenja za ovu vrstu štetočina nije posebno ograničen na jedan dio godine nego traje tokom cijele godine, iako nešto intenzivnije u ranu jesen, a spolnu zrelost dohvataju sa 40 dana. Prosječan vijek kućnog miša je oko tri godine, iako u uslovima povoljne klime kakva je naša kućni miš uz druge povoljne faktore nerijetko može da doživi i pet godina.

U odnosu na štakore nije im nužna blizina vode ili riječnog toka, razlog je u tome da im je neophodna izrazito manja količina vode, ali i hrane. Sam način hranjenja je specifičan jer konzumiraju izrazito male količine hrane, najčešće grickanjem, a hrane se periodično, bez prejedanja i po mogućnosti sa više lokacija, tako da sa aspekta pričinjene štete, njihovo prisustvo je

posebno zabrinjavajuće. Kao i način prehrane, defekacija i uriniranje su takođe u malim količinama, ali sa izrazito jakim neprijatnim mirisom.

- **Sivi štakor (*Rattus norvegicus*)**

Na naše područje sivi štakor je stigao relativno davno, sa razvojem pomorske i prekookeanske trgovine, kao i seobama stanovništva iz Azije na brodovima. Njegova težina u prosjeku iznosi nešto preko 360 grama, rep je nasuprot repu kućnog miša nešto kraći od tijela i njegova dužina je do 20 centimetara, dok je tijelo pet do sedam centimetara duže. Boja krzna kod sivog štakora je svijetlo smeđa, a po dimenzijama je veći čak i od crnog štakora.

Njegove nastambe najčešće se nalaze u blizini vode, u naseljima u blizini ljudi, ali ne i među ljudima, prvenstveno se stacionira u području zemljanih rupa i pukotina u blizini korita rijeka i jezera, ali i zapuštenim i ruševnim objektima, podrumima, kanalizacijskim vodovima, na odlagalištima otpada, divljim i saniranim deponijama otpada, u blizini klaonica, velikih prerađivača mesa i proizvođača hrane. Period najveće aktivnosti sivog štakora je noć, s tim da često nastambu napušta ranije u potrazi za hranom ili usljed prisustva ljudi.

Hrani se najčešće ljudskim otpadom, ostacima hrane, kao i drugim manjim životinjama, a pod zemljom gradi posebne hodnike, u kojima kreira svoja gnijezda i spremišta u kojima ostavlja rezerve hrane, ali i vrši parenje i daljnje razmnožavanje. Period parenja se odnosi na dolazak proljeća pa sve do rane jeseni, i sam okot označava najčešće novih 12-14 štakora, koji spolno sazrijevaju nakon 2 mjeseca, a samostalno kreću u aktivnosti već nakon 40 dana starosti.

- **Crni štakor (*Rattus rattus*)**

Kao i sivi štakor, potiče iz Azije, ali je danas prisutan širom planete. U pravilu crni štakor ne pravi podzemna skloništa, ali jako voli da glođe drvo, i najčešće u baš u drvetu pravi svoje gnijezdo. Crni štakor je odgovoran za veliku pandemiju kuge u Evropi u srednjem vijeku. Ima specifičan izgled i pojavom izgleda najodbojnije od svih štetnih glodara na našem podneblju, a odlikuju ga izrazito velike uši i izuzetno dug rep koji je duži od trupa za nekih 3 do 5 centimetara, a sam trup ima dužinu u prosjeku od oko 20 centimetara.

Boja krzna kod crnog štakora blago varira, ali u pravilu po stomaku je boja krzna bijela, a po leđima siva ili sivo-smeđa. Najčešće se nastanjuje u blizini ljudi, u štalama, na tavanima, u vlažnim podrumima, ali i na poljima među usjevima. Aktivan je najviše kao i svi glodari u sumrak i tokom noći, a hrani se pretežno biljnom hranom, prvenstveno žitaricama, ali i komunalnim otpadom, te kako je ranije navedeno drugim sitnim životinjama.

Pari se tokom cijele godine, a okotom na svijet donosi osam do deset mladih, čak tri do pet puta u toku jedne kalendarske godine. Mladi spolno sazrijevaju nakon tri mjeseca, a prosječan životni vijek crnog štakora je oko sedam godina.

Obavezne opšte preventivne mjere

Provođenje preventivnih mjera je osnovni preduslov za uspješno smanjenje prenosnika bolesti i štetočina na određenom području. Cilj provođenja preventivnih mjera je stvaranje takvih uslova koji će onemogućiti naseljavanje prenosnika bolesti i štetočina na nekom području, a ako se naseljavanje dogodi, uskratiti im mogućnost opstanka, prvenstveno pristupa izvoru hrane i vode te mogućnosti zaklona kao osnovnih uslova preživljavanja svake biološke vrste.

Gradovi/općine, preko svojih nadležnih tijela, imaju obavezu adekvatno i redovno provoditi sljedeće preventivne mjere:

a) Ispravno odlaganje krutih otpadnih materija:

- održavanje uređenih odlagališta otpadnih materija (zatrpavanje, spaljivanje);
- sanacija (eliminacija) divljih odlagališta;
- redovno pražnjenje spremnika za smeće;
- redovito mehaničko čišćenje, i pranje spremnika za smeće.

b) Ispravno odlaganje fekalnog otpada:

- održavanje kanalizacijskog sistema;

- sanacija septičkih jama;
- zabrana pražnjenja septičkih jama u potoke i kanale oborinskih voda;
- sprečavanje prelijevanja septičkih jama redovnim pražnjenjem.

c) Higijensko-sanitarne mjere na javnim površinama:

- spriječiti nekontrolisano odlaganje krutih otpadnih materija na javnim površinama;
- uređivanje zapuštenih zelenih površina;
- održavanje potoka i kanala oborinskih voda, čišćenje, uklanjanje vegetacije;
- zatrpavanje lokvi, bara, proširivanje usjeka u cilju povećanja protočnosti voda;
- čišćenje oluka na javnim zgradama;
- saniranje građevinskih oštećenja.

d) Preventivne mjere u privrednim objektima, ekonomskim dvorištima i skladištima:

- obaveza uvođenja "rodent-proof" sistema - onemogućavanje ulaska glodarima građevinsko-tehničkim rješenjima, izgradnja barijera za sprečavanje ulaza glodara u unutrašnje prostore objekta;
- redovno uređivanje ekonomskih dvorišta (uklanjanje korova i nekoristene ambalaže);
- zabrana nagomilavanja krutog otpada, posebno starih automobilskih guma;
- zabrana nekontrolisanog odlaganja životinjskog klaoničkog otpada.

U provođenju preventivnih mjera, a u okviru svoje nadležnosti, moraju sudjelovati pravne i fizičke osobe i svi građani te odgovornim ponašanjem doprinositi višim higijensko-sanitarnim prilikama i boljem kvalitetu života.

Redovnim provođenjem ovih mjera smanjuje se broj ili se uklanjaju prijenosnici i uzročnici zaraznih bolesti i izvori oboljenja od zaraznih bolesti, smanjuje se mogućnost prenošenja oboljenja, te se općim unaprjeđenjem higijenskih uvjeta poboljšava kvaliteta življenja.

Nesavjesno i neadekvatno provođenje navedenih mjera, kao i neadekvatna i nestandardizovana primjena sredstava za DDD kreira još jedan zdravstveni rizik a to je povećanje mogućnosti pojave „Long-term“ oboljenja, kao posljedica ekspozicije stanovništva štetnim ekološkim faktorima. Stoga je za postizanje kvalitetne kontrole uzročnika i prenosilaca zaraznih oboljenja, potrebno primijeniti jednoobrazni program preventivne deratizacije na cijelom Kantonu i pažljivo pratiti njegovu realizaciju.

Nadzor nad provođenjem svih navedenih mjera u nadležnosti je inspeksijskih službi.

II DERATIZACIJA

Štakori, miševi i drugi štetni glodari suzbijaju se radi sprečavanja ili smanjenja obima šteta koje nanose uništavanjem i onečišćavanjem hrane, oštećivanjem stambenih i privrednih objekata, a u naseljenim sredinama suzbijaju se prvenstveno radi eliminacije rizika od prenosa zaraznih bolesti.

Štetni glodari mogu biti rezervoari i mogući prenosnici uzročnika zaraznih bolesti kao što su:

- * *uzročnici crijevnih infekcija (Salmonella i drugih),*
- * *leptospiroza (Leptospira),*
- * *murinog tifusa (Riketsia typhi),*
- * *bolesti (groznice) štakorskog ugriza (Spirillum minus),*
- * *hemoragijske groznice s bubrežnim sindromom (Hanta virusi)*

Deratizacijom se u smislu ovog programa smatra primjena hemijskih metoda i sredstava za

uništavanje komensalnih mišolikih glodara koji prenose uzročnike zaraznih bolesti, ili su rezervoari i mogući izvor infekcije.

Najmasovnije prisustvo glodara je u naseljima sa većim stepenom gustine naseljenosti ljudi, sa razvijenom mrežom infrastrukture i objekata i u kojima je intenzivna privredna proizvodnja i promet roba, jer u takvim sredinama imaju dobre uslove za skloništa, ishranu i razmnožavanje.

Glodari se veoma brzo razmnožavaju i obzirom na zdravstveni rizik i ekonomske štete koje pričinjavaju, predstavljaju trajni remetilački faktor ljudskim naseljima što iziskuje kontinuirane napore, ne na potpunom uništenju (jer je to nemoguće), nego za takvom kontrolom kojom se postiže svođenje njihovog broja na „biološki minimum“, tj. na prihvatljivi nivo, koji predstavlja minimalni zdravstveni rizik i minimalni rizik za uništavanje materijalnih dobara i hrane.

Jedan značajan momenat u nastajanju i širenju raznih oboljenja putem glodara su savremeni, internacionalni i interkontinentalni komunikacioni uslovi, koji doprinose da se navedene bolesti, ukoliko se pojave na jednom kraju svijeta, za razliku od prošlih vremena i načina transporta, kada je bilo potrebno nekoliko mjeseci da „putuju“ do nove zemlje-odredišta, sada prenose za nepunih 24 sata, na svaki dio zemaljske kugle.

Oboljevanje od zoonoza je moguće držati pod nadzorom, uglavnom provođenjem propisanih mjera preventivne deratizacije, dezinsekcije i dezinfekcije.

U pojedinim dijelovima svijeta preovladavaju različite vrste glodara, a na području Balkana, kao i na Zeničko-dobojskom kantonu najčešći glodari koje treba držati pod kontrolom su:

Kućni miš (*Mus musculus*)

Crni štakor (*Rattus rattus*)

Sivi štakor-štakor selac (*Rattus norvegicus*)

Mišoliki poljski glodari (*Apodemus agrarius*).

Mjere preventivne i obavezne preventivne sistematske deratizacije (u daljnjem tekstu: deratizacija) uključuju praćenje uslova za razvijanje glodara, bilježenje pojave novih odnosno nespecifičnih vrsta glodara na određenom području, izlaganje meka zatrovanih antikoagulantnim rodenticidima, izlaganje nehemijskih sredstava za suzbijanje glodara, praćenje stepena infestacije te poduzimanje ostalih mjera koje dovode do smanjenja broja glodara.

Deratizacija primarno mora biti sveobuhvatna i ciljana. Sveobuhvatnost mjera deratizacije osigurava se pregledom svih stambenih i drugih navedenih objekata i javnih površina na gradskom području dva puta godišnje tokom proljetne i jesenje provedbe deratizacije, a ciljanost će se osigurati dodatnim mjerama deratizacije infestiranih objekata i površina prema dojavama higijesko-epidemioloških službi.

III PROPISI, PROVOĐENJE I NADZOR NAD OBAVEZNOM PREVENTIVNOM DERATIZACIJOM NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA U 2023.GODINI

Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službeni list FBiH“, broj: 29/05), član 10, 23. i 24, određuje izvođenje obavezne preventivne sistematske deratizacije, kao opštu mjeru u sprječavanju pojave zaraznih oboljenja, a obaveznu protuepidemijsku deratizaciju, dezinfekciju i dezinsekciju određuje kao posebnu mjeru za suzbijanje širenja određenih zaraznih bolesti. Provođi se u skladu sa Pravilnikom o načinu obavljanja obavezne dezinsekcije, dezinfekcije i deratizacije

(„Službene novine FBiH“, broj:30/16) .

Članom 3. stav. 2. Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine FBiH“, broj: 46/10 i 75/13) propisano je da je svako lice obavezno brinuti o svom zdravlju, dok je stavom 3. istog člana propisano da niko ne smije ugroziti zdravlje drugih ljudi. Neprovođenje određenih mjera koje imaju za cilj sprječavanje širenja zaraznih bolesti, predstavlja akt ugrožavanja zdravlja ljudi.

Obaveza izvođača preventivne deratizacije je :

- Posjedovanje odobrenja Federalnog ministarstva zdravstva koje uključuje upotrebu otrova iz II i III grupe
- Zadovoljavanje odredbi Pravilnika o uslovima u pogledu stručne spreme zaposlenika, tehničke opremljenosti, prostorija i drugih uslova kojima moraju udovoljavati zdravstvene ustanove, privredna društva odnosno fizička lica-obrtnici za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 30/16).
- Preventivna sistematska deratizacija mora podrazumjevati trajnu kontrolu populacije mišolikih glodara s ciljem sprječavanja ekspanzije vektora zaraznih oboljenja u ekscesu.
- Primjena hemijskih sredstava u mamcima koji se koriste za provođenje deratizacije mora odgovarati listi otrova koji se mogu stavljati u promet u FBiH, a koja je utvrđena Rješenjem o utvrđivanju otrova koji se mogu stavljati u promet u Federaciji BiH („Službene novine FBiH“, broj: 50/08).

Obavezna preventivna deratizacija provodit će se u naseljenim mjestima na području Kantona i to u objektima i prostorima kako slijedi:

1. Javne i zelene površine u pojasu naselja sa koncentriranim stanovništvom (gradska i uskopojasna prigradska naselja),
2. Obale površinskih vodotokova u gradskim i prigradskim zonama,
3. Centralne zvanične deponije za odlaganje otpada,
4. Nezvanična (neorganizovana) odlagališta otpada - smetlišta,
5. Vaspitno – obrazovne ustanove i objekti (škole, obdaništa, fakulteti) i kulturni objekti sa pripadajućim vanjskim površinama (obuhvatajući: podrume, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, otvorena i zatvorena odlagališta otpada, prostore za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine),
6. Kolektivni centri za smještaj i boravak izbjeglih i prognanih lica,
7. Objekti kantonalnih javnih zdravstvenih ustanova sa pripadajućim vanjskim površinama (obuhvatajući: podrume, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, mjesto odlaganja otpada, prostore za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine)
8. Objekti gradskih/općinskih javnih zdravstvenih ustanova sa pripadajućim vanjskim površinama (obuhvatajući: podrume, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, mjesta odlaganja otpada, prostori za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine)
9. Kantonalne institucije i njihove ispostave sa pripadajućim vanjskim površinama (obuhvatajući: podrume, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, mjesta odlaganja otpada, prostori za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine)
10. Gradske/Općinske institucije i njihove ispostave sa pripadajućim vanjskim površinama

(obuhvatajući: podrumne, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, mjesta odlaganja otpada, prostori za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine)

11. Individualne stambene objekte u privatnom vlasništvu u užim zonama gradskih naselja, (obuhvatajući: podrumne, tavane, dvorišta, mjesta odlaganja otpada i smetljarnike, garaže, te pripadajuće površine)
12. Vjerski objekti i groblja u gradskim naseljima,
13. Objektni za javno vodosnadbjevanje i kanalizaciona mreža sa šahtovima i izlivnim kolektorima,
14. Objekti i površine svih fizičkih i pravnih lica koji obavljaju poslovnu djelatnost, (obuhvatajući: podrumne, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, otvorena i zatvorena odlagališta otpada, prostori za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine)
15. Objekti i sredstva javnog saobraćaja,
16. Objekti za proizvodnju i promet živežnih namirnica i predmeta opće upotrebe sa pripadajućim vanjskim površinama (obuhvatajući: podrumne, tavane, magacinski prostor, dvorišta, smetljarnike, garaže, otvorena i zatvorena odlagališta otpada, prostori za skladištenje i pripremu hrane, te pripadajuće površine)
17. Objekti za pružanje usluga javne higijene
18. Zajednički prostori stambenih zgrada (podrumi, tavani, magacinski prostori, drvarnici, smetljarnici, dvorišta, garaže).
19. Šahtovi i energetske kanali toplovodnih, plinskih, električnih, telefonskih i drugih instalacija

Kanton je obavezan za objekte i površine iz svoje nadležnosti (tačke 2, 5, 6, 7, 9 i 12), isključivo u utvrđenom periodu, organizovati i provesti sistematsku deratizaciju na području Kantona.

Općine/gradovi obavezni su za objekte i površine iz svoje nadležnosti (tačke 1, 4, 8, 10 i 11), isključivo u utvrđenom periodu, organizovati i provesti sistematsku deratizaciju na području općine/grada.

Pravna i fizička lica, vlasnici ili korisnici prostora i površina koje podliježu obaveznoj preventivnoj sistematskoj deratizaciji (tačke 3, 13, 14, 15, 16, 17, 18 i 19), obavezni su, isključivo u utvrđenom periodu, organizovati i provesti sistematsku deratizaciju, angažujući ovlaštene izvođače iz člana 12. Pravilnika o uvjetima u pogledu stručne spremljenosti zaposlenika, tehničke opremljenosti, prostorija i drugih uvjeta kojima moraju udovoljavati zdravstvene ustanove, privredna društva odnosno fizičke osobe - obrtnici za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 30/16).

U skladu sa članom 4. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, ukoliko mjere obavezne preventivne deratizacije provode privredna društva odnosno fizička lica – obrtnici, obavljaju ih u skladu sa utvrđenim programom i pod nadzorom higijensko-epidemiološke službe.

Izvođač mora imati odobrenje Federalnog ministarstva zdravstva koje uključuje upotrebu otrova II i III grupe Pravilnika o uslovima u pogledu stručne spremljenosti zaposlenika, tehničke opremljenosti, prostorija i drugih uslova kojima moraju udovoljavati zdravstvene ustanove, privredna društva odnosno obrtnici za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 30/16) i ispunjavati uvjete u pogledu stručnog kadra za obavljanje preventivne sistematske deratizacije, i mora ispunjavati uslove iz člana 12. Pravilnika o uvjetima u pogledu stručne spremljenosti zaposlenika, tehničke opremljenosti, prostorija i drugih uvjeta kojima moraju

udovoljavati zdravstvene ustanove, privredna društva odnosno fizičke osobe - obrtnici za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 30/16).

Kako bi samo provođenje mjera bilo na maksimalnom mogućem nivou kvalitete i svrsishodnosti provođenja sistematske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u javnom sektoru i to u segmentu odgojno-obrazovnih ustanova na kritičnim mjestima (tačkama) na 2-3 lokacije u i oko navedenih ustanova će se postavljati monitoring PVC hranilice za glodare po HACCP sistemu pod ključem. Izloženi mamci unutar hranilica se prate za to predviđenim check listama, s ciljem uspostavljanja kontinuiranog nadzora i kontrole prisustva glodara u ovom segmentu javnog sektora gdje imamo veću koncentraciju ljudi i pravovremeno intervenirati.

Izrada Programa obavezne preventivne sistematske deratizacije finansirati će se iz sredstava budžeta Zeničko-dobojskog kantona.

IV CILJ I SVRHA IZVOĐENJA OBAVEZNE PREVENTIVNE SISTEMATSKE DERATIZACIJE

Program izvođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini ima nekoliko važnih ciljeva kojima se treba obezbijediti:

- Prevencija zaraznih oboljenja naročito u epidemijskoj formi (prirodno-žarišnih infekcija) čiji su rezervoari, prenosioci i mogući izvor zaraze mišoliki glodari;
- Zaštita životne i radne sredine;
- Zaštita ekonomskih, ekoloških i estetskih vrijednosti;

Kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi potrebno je zadovoljiti sljedeće uslove:

- Deratizaciju provoditi kvalitetnim rodenticidima (hemijska sredstva za uništavanje glodara) koji su registrovani za upotrebu u našoj zemlji;
- Ispoštovati planirano vrijeme za izvođenje deratizacije
- Precizno odrediti kritične tačke na kojima se može javiti povećan broj glodara, kako bi se tim mjestima posvetila posebna pažnja
- Uvesti stalni monitoring nad realizacijom Programa deratizacije
- Provoditi i interventnu deratizaciju u periodu između dvije operativne faze

Primjena HACCP /Hazard analysis and critical control points/ sistema u provođenju sistematske preventivne deratizacije u mnogim zemljama Evrope ima za cilj unapređenje zaštite protiv mišolikih glodara i smanjenje mogućnosti neželjenih efekata rodenticida na zdravlje stanovništva. HACCP je sistem koji garantuje neškodljivost u djelatnostima kojima je obaveza obezbijediti odsustvo štetnih glodara, insekata i mikroorganizama i njihovog učinka.

Karakteristike općina i gradova Zeničko-dobojskog kantona od značaja za pripremu i provođenje programa obavezne sistematske preventivne deratizacije:

Općina/grad	Površina(km ²)	Broj stanovnika	Gustina naseljenosti (po km ²)
Breza	72,9	14.564	200
Doboj Jug	10,2	4.409	432

Kakanj	377,0	38.937	103
Maglaj	252,0	24.980	99
Olovo	407,8	10.578	26
Tešanj	155,9	46.135	296
Usora	49,8	7.568	152
Vareš	390,1	9.556	24
Visoko	230,8	41.352	179
Zavidovići	556,0	40.272	72
Zenica	558,5	115.134	206
Žepče	282,0	31.582	112
Ukupno ZDK	3.343,0	385.067	115

Obavezna preventivna sistematska deratizacija na području Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini obuhvatiti će urbane zone svih općina i gradova kao i granične zone prema prigradskim naseljima koje su ugrožene stalnom ekspanzijom glodara iz prirode. Na ovaj način će se prevenirati rizik prenošenja zaraznih bolesti preko glodara koji dolaze iz ruralnih dijelova. U svakom slučaju pojave ovih bolesti primjenivat će se interventni program deratizacije koji će imati za cilj da u što kraćem vremenskom roku izvore i puteve prenošnja bolesti preko glodara stavi pod nadzor i kontrolu i da ih što je moguće brže eliminiše.

Istraživanje stepena infestacije podrazumjeva utvrđivanje prosječnog relativnog broja glodara, tj. praćenje broja glodara na kritičnim mjestima određenih područja na području općina i gradova ZDK. Ove aktivnosti provesti će osposobljene i obučene ekipe Instituta pod stručnim nadzorom, a sve neposredno prije samog planiranog provođenja deratizacije u okviru proljetne i jesenje faze, kao i u periodu od 2 sedmice do mjesec dana nakon provođenja same faze deratizacije. Metodologija ovog istraživanja u tom periodu odnosi se na obilazak kritičnih mjesta u gradskim i prigradskim područjima i postavljanje određene zatrovane količine mamaka u namjenskim kutijama (hranilicama) na više lokacija u određenom području. U razmacima od dva do pet dana biti će praćena potrošnja nezatrovane mase prije provođenja same deratizacije, kao i u dva navrata nakon provedene deratizacije, a na osnovu dobijenih rezultata monitoringa stanja hranilica proračunati će se infestacija na tom području. Drugi kriterij predviđanja stepena infestacije je na osnovu eventualne procjene štete koju pričinu u prirodi ali i ljudskom okruženju ali i uočenog broja glodara. Na području Kantona se nalazi veliki broj različito kultivisanih zelenih površina, a nerijetko se uz njih, ili na njima nalaze razne vrste bespravno odloženog otpada, što predstavlja idealno stanište za život i održavanje štakora i drugih štetnih glodara. U toku realizacije Plana izvođenja deratizacije pratit će se kvalitet uspjeha deratizacije i u svakom slučaju kada se ocijeni da bi trebalo unaprijediti efikasnost izvođenja deratizacije, provodit će se interventna deratizacija koja zahtjeva dodatni utrošak antikoagulantnih sredstava.

Ocjena kvaliteta provođenja Programa preventivne sistematske deratizacije vršiti će se prema vrlo osjetljivim indikatorima u monitoringu nadzora.

Principi HACCP-a su sljedeći:

- Stručno ovladavanje izborom sredstava za deratizaciju, proizvedenih prema međunarodnim standardima;
- Utvrđivanje i posmatranje kritičnih tačaka na kojima se može javiti povećan broj glodara;
- Stalna interventna deratizacija kritičnih tačaka u 2022. godini i kvalitetan monitoring sistem;
- Analiza i praćenje zdravstvenih i drugih rizika u realizaciji Programa deratizacije u 2022. godini;
- Korekcijski postupci;

- Dobra dokumentacija;
- Verifikacija kvaliteta rada.

Osnovni indikatori za određivanje stepena infestacije su:

- uočavanje glodara u različitim dijelovima dana
- uočavanje izmeta i dlaka glodara
- ustanovljavanje aktivnih rupa
- ustanovljavanje šteta
- prisustvo mirisa urina glodara

Stepen infestacije glodara na ZDK prije po osnovu rezultata istraživanja u 2022. godini

Grad/Općina	Istraživanje proljeće – jesen 2022
Olovo	3,2
Vareš	3,1
Breza	2,4
Kakanj	1,7
Visoko	2,5
Tešanj	2,4
Doboj-jug	2,7
Usora	2,6
Maglaj	3,1
Zavidovići	1,7
Žepče	3,1
Zenica	1,8

Legenda: Prisutnost infestacije glodara

- 5 - veoma rijetka prisutnost
 4-5 - rijetka prisutnost
 3-4 - slaba prisutnost
 2-3 - zrazena prisutnost
 1-2 - jako izražena prisutnost

Na osnovu dobijenih podataka o stepenu i vrsti infestacije, broja domaćinstava, stanovnika, broja objekata i površina procjenjuje se potrebna količina antikoagulantnih rodenticida.

Od izuzetne je važnosti da pri procjeni upotrebe količina sredstava za deratizaciju vodimo računa o ekološkom aspektu odnosno da ne zanemarimo činjenicu da je pored pravilne procjene o stepenu infestacije nužno napraviti pravilnu procjenu o adekvatnim količinama i bezbjednom postavljanju mamaca kao i sigurnom uklanjanju ambalaže i jednokratne opreme. Rezultati ispitivanja infestacije područja Kantona, pored pokazatelja po općinama, pokazali su da su posebno infestirana područja obala rijeka (posebno mjesta izlivanja kolektora kanalizacije), kao i deponije a posebno nezvanična odlagališta otpada. Dodatno je primjetan porast broja glodara u industrijskim područjima, odnosno velikim industrijskim postrojenjima, što posljedično može uzrokovati velike zdravstvene probleme sa epidemiološkog aspekta, te u određenom području imamo i povećanu infestaciju glodara u naseljenim područjima, što je poseban zdravstveni problem. Smatramo da su objekti za stanovanje u neposrednoj blizini ovih područja dodatno ugroženi, te trebaju posebno biti tretirani. Nadalje, u gradskim naseljima je primjetno razbacivanje smeća oko kontejnera, što takođe predstavlja dodatni rizik za nakupljanje glodara, kao i insekata. Smatramo da utvrđeni stepen infestacije, a posebno na određenim kritičnim tačkama, predstavljaju ozbiljan rizik po epidemiološku situaciju a vezano za zarazne bolesti koje prenose glodari.

V METODA IZVOĐENJA OBAVEZNE PREVENTIVNE SISTEMATSKE DERATIZACIJE

U članu 12. Pravilnika o načinu provođenja obavezne preventivne sistematske dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije, kao opće mjere zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, kaže se da se u cilju sprječavanja širenja i suzbijanja zaraznih bolesti, poboljšanja općih higijenskih uslova za život, zaštite okoliša i smanjenja ekonomskih šteta koje uzrokuju štetni glodari, provodi obavezna sistematska deratizacija u naseljenim mjestima.

„Obavezna“ znači da je društvena zajednica ovu mjeru dužna provesti na osnovu Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, te je dužna (putem inspekcijskih i drugih organa) osigurati da ovu mjeru provedu i pravna i fizička lica, koja su vlasnici ili korisnici prostora i površina koje podliježu obaveznoj preventivnoj sistematskoj deratizaciji.

„Sistematska“ označava metodologiju rada koja podrazumijeva da će se, po istoj metodologiji, sa istim preparatima i u što kraćem vremenskom periodu provesti na cjelokupnom području Kantona.

U literaturi, u praksi, u zakonskim propisima poznati su pojmovi preventivne sistemske deratizacije i protivepidemijske deratizacije. U slučaju pojave neke od zaraznih oboljenja, koja se prenose glodarima, odmah se prema rezultatima epidemiološkog ispitivanja, preduzima deratizacija, ograničena na određeno područje i objekte, sve do prestanka opasnosti za širenje dotičnog oboljenja, to je protivepidemijska deratizacija. Međutim budući da se glodari u naseljenim mjestima jako brzo razmnožavaju, u slučaju da tu pojavu ne bi generalno držali pod kontrolom njihova populacija bi se toliko proširila da bi epidemija zaraznog oboljenja, koje bi se pojavila, bila tako velikih razmjera da bi njeno gašenje zahtijevalo enormni angažman zdravstva i cjelokupne zajednice i žrtve takve epidemije mogle bi da budu brojne. Zato se „sistematskom preventivnom“ deratizacijom trajno kontroliše glodarska populacija, nedozvoljavajući ekspanziju vektora zaraznih oboljenja.

Da bi kontrola glodara bila uspješna treba primijeniti pet značajnih principa i to:

Kontinuitet

Deratizaciju provoditi kontinuirano, iz godine u godinu, najmanje dva puta godišnje. Iako biološki ciklus razmnožavanja glodara omogućuje da od jednog para, za godinu, kroz nekoliko generacija nastane oko 1000 potomaka, ipak se smatra da kvalitetno obavljanje sistemske deratizacije u prijelaznim sezonama iz zime ka ljetu i ljeta ka zimi, može biti dostatno za postizanje navedenih ciljeva.

Sveobuhvatnost

Svi, odnosno glavnina objekata i površina koje zakon obavezuje da provede deratizaciju, moraju biti obuhvaćeni u okvirima akcije;

Istovremenost

Na određenom području na kome se provodi preventivna sistemska deratizacija, treba je provesti u što kraćem vremenskom rasponu, od nekoliko dana;

Intenzivnost

Moraju se primijeniti sredstva koja su dostatna da podmire sve zahtjeve glodarske populacije, kako ne bi došlo do njihove refraktarnosti, čime bi se kompromitovala akcija, postojeća sredstva propala i proizveli troškovi za nabavku drugih sredstava na koja glodari nisu refraktarni;

Umjerenost

Treba obezbijediti kompromis između intenzivnosti i ekoloških mogućnosti absorbovanja upotrijebljenih deratizacionih sredstava;

Ritmičko izlaganje mamaca

Uz kontrolu, vršiti će se češće ritmičko izlaganje mamaca za uništavanje glodara (PULSE BAITING) u specijalne hranilice. To su namjenske plastične i kartonske kutije koje će se postaviti na 2000 mjesta na lokalitetima i prostorima od izuzetnog značaja. Ova nova metoda u kontroli efikasnosti obavezne sistemske preventivne deratizacije je vrlo značajna, jer će se tokom cijele godine pratiti i obnavljati potrošeni mamci za uništavanje glodara i tako u potpunosti uspješno i efikasno provoditi deratizacija na mjestima gdje se može očekivati povećani broj glodara.

VI VREMENSKI PERIOD IZVOĐENJA OBAVEZNE PREVENTIVNE SISTEMATSKE DERATIZACIJE NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA U 2023.GODINI

Obavezna preventivna sistematska deratizacija na području Zeničko- dobojskog Kantona u 2023. godini se provodi u dvije faze pri čemu će se proljetna faza provesti tokom maja i u prvoj polovini juna, a jesenja tokom oktobra i u prvoj polovini novembra. Tokom čitave godine izvršitelji su dužni obavljati interventne mjere suzbijanja glodara prema indikacijama, na dojavu higijensko-epidemioloških službi.

VII IZBOR SREDSTAVA ZA DERATIZACIJU

Prema Pravilniku o uslovima u pogledu stručne spreme zaposlenika, tehničke opremljenosti prostorija i drugih uslova kojima moraju udovoljavati zdravstvene ustanove, privredna društva, odnosno fizičke osobe za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije, i prema odluci Ekspertne grupe za nadzor zaraznih bolesti Ministarstva zdravstva Federacije Bosne i Hercegovine, kao i prema već proklamovanim stavovima Evropske zajednice, Preventivna sistematska deratizacija će se izvoditi sa rodenticidima provjerenog kvaliteta, druge i treće grupe otrova, izređenim prema standardima.

Opredjeljenja za ovakav način rada u Evropi pokazala su visoku efikasnost, jer svi proizvodi imaju referalne vrijednosti, pa se time izbjegava svaka improvizacija i mešetarenja sa sredstvima i preparatima za deratizaciju. Zbog toga će se i u Zeničko- dobojskom kantonu u 2023. godini primjeniti vrlo strogi kriteriji Preventivne sistematske deratizacije u odnosu na izbor sredstava za deratizaciju.

Sredstva koja će se koristiti (rodenticidi) moraju zadovoljiti sljedeće:

- Moraju biti u skladu sa Programom provođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini,
- Gotovi preparati moraju zadovoljavati propisane standarde u pogledu koncentracije trovne mase, konstitucije preparata i drugih fizičkih i hemijskih karakteristika te svi preparati moraju imati odgovarajuću dozvolu za upotrebu u BiH; i sigurnosno tehničke listove,
- Rodenticidi moraju da imaju deklaraciju proizvodnje i STL (sigurnosno tehnički list);

Nadležna inspekcija će izvršiti kontrolu rodenticida, utvrditi količinu i vrstu rodenticida, a u toku izvođenja vršiti stalan nadzor nad primjenom preparata;

U provođenju Preventivne sistematske deratizacije u 2023. godini, koristiti će se rodenticidi druge i treće grupe otrova (iz Rješenja o utvrđivanju otrova koji se mogu stavljati u promet u Federaciji BiH („Službene novine FBiH“, broj: 50/08) u sljedećim standardiziranim oblicima:

- parafinski blok mamak 20/25 g,
- parafinski blok mamak 100 g (prilagođen za upotrebu u kanalizacionom sistemu),
- pasta – meki mamak 10/20 g,
- ljepilo - mehanički namaz jake adhezivne moći.

Treća grupa otrova može učestvovati maksimalno sa 40% u ukupnim količinama primijenjenih rodenticida.

VIII KARAKTERISTIKE SREDSTAVA KOJA ĆE SE KORISTITI

- Uništavaju sve vrste glodara;
- Postižu smrtnu dozu kod glodara već nakon jednog uzimanja zatrovane mase;
- Uništavaju glodare otporne na prvu generaciju rodenticida;
- Sadrže zaštitnu supstancu (gorku tvar) za ljude i domaće životinje;
- Primamljivi su glodarima (sadrže sredstva koja privlače glodare);
- Djeluju u niskim koncentracijama sa jednokratnim uzimanjem;
- Izazivaju smrt glodara sličnu prirodnoj (izaziva poremećaj koagulacije);
- Ne izazivaju rezistenciju kod glodara;
- Nisu repelentnog djelovanja;
- Postavlja se manja količina zatrovane mase, smanjuje se rizik od štetnih posljedica i zagađenja sredine;

IX KOLIČINA MATERIJALA KOJA SE PLANIRA UTROŠITI U PROLJETNOJ AKCIJI

U izvođenju proljetne faze preventivne sistemske deratizacije u 2023. koristit će se rodenticidi druge i treće grupe otrova (iz Rješenja o utvrđivanju otrova koji se mogu stavljati u promet u Federaciji BiH („Službene novine FBiH“, broj: 50/08) u sljedećim standardiziranim oblicima:

- parafinski blok mamak 20/25 g, (40-45% ukupne količine)
- parafinski blok mamak 100/200 g (10-15% ukupne količine)
- pasta – meki mamak 10 g (43-46% ukupne količine)
- ljepilo - termo namaz jake adhezivne moći.

Treća grupa otrova može učestvovati maksimalno sa 40% u ukupnim količinama primijenjenih rodenticida.

Korištenjem parafiniranih mamaka, parafinskih blokova i pasta rodenticida ima za cilj da obezbijedi efikasno i produženo djelovanje u kanalizacionoj mreži, vodotokovima i svim ostalim prostorima.

Deratizacija prostora u kojima se proizvode i skladište namirnice izvršiti će se postavljanjem različitih tipova mamaca.

U ovim tipovima objekata svi mamci se moraju postaviti u zatvorene deratizacijske kutije po HACCP standardu.

Na osnovu provedenog monitoringa i izvršene procjene prisutnosti glodara te bazirano na utrošku u prethodnim akcijama, **u proljetnoj akciji u 2023. godini** planira se utrošak materijala u količinama kako je prikazano u sledećoj tabeli:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
----------------	----------------	---------------	---------------

Parafinski blok 20/25 g	kg	5.200 - 5.850	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	1.300 - 1.950	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	5.850 - 6.500	45 - 50
UKUPNO		13.000	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA ZA PROSTORE I POVRŠINE ZA KOJE SU ODGOVORNA PRAVNA I FIZIČKA LICA, VLASNICI ILI KORISNICI PROSTORA I POVRŠINA

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 3, 13, 14, 15, 16, 17 i 18 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorna pravna i fizička lica, vlasnici ili korisnici prostora i površina), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	2.640 – 2.970	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	660 – 693	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	2.970 – 3.300	45 - 50
UKUPNO		6.600	100,00

Za potrebe provođenja proljetne preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 i 12 iz poglavlja III ovog Programa, procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	2.640 – 2.880	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	640 – 672	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	2.880 – 3.200	45 - 50
UKUPNO		6.400	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA ZA PROSTORE I POVRŠINE IZ NADLEŽNOSTI KANTONA

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 2, 5, 6, 7, 9 i 12 iz poglavlja III ovog Programa (za koje je odgovoran Kanton), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	1.380 – 1.552,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	345 – 517,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	1.552,5 – 1.725	45 - 50
UKUPNO		3.450	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA ZA PROSTORE I POVRŠINE IZ NADLEŽNOSTI OPĆINA/GRADA

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine/grad), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	1.180 – 1.327,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	295 – 442,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	1.327,5 – 1.475	45 - 50
UKUPNO		2.950	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA PO OPĆINAMA/GRADOVIMA

BREZA

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Breza u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja

III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	80 – 90	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	20 – 30	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	90 - 100	45 - 50
UKUPNO		200	100,00

DOBOJ-JUG

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Doboj-jug u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	8,8 – 9,9	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	2,2 – 3,3	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	9,9 - 11	45 - 50
UKUPNO		22	100,00

KAKANJ

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Kakanj u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	160 – 180	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	40 – 60	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	180 – 200	45 - 50
UKUPNO		400	100,00

MAGLAJ

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Maglaj u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	104 – 117	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	26 – 39	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	117 – 130	45 - 50
UKUPNO		260	100,00

OLOVO

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Olovo u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	36 – 40,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	9 – 13,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	40,5 - 45	45 - 50
UKUPNO		90	100,00

TEŠANJ

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Tešanj u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	113,6 – 127,8	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	28,4 – 42,6	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	127,8 – 142	45 - 50
UKUPNO		284	100,00

USORA

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Usora u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	12 – 13,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	3 – 4,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	13,5 - 15	45 - 50
UKUPNO		30	100,00

VAREŠ

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Vareš u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	20 – 22,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	5 – 7,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	22,5 - 25	45 - 50
UKUPNO		50	100,00

VISOKO

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području grada Visoko u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje je odgovoran Grad), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	72 – 81	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	18 – 27	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	81 - 90	45 - 50
UKUPNO		180	100,00

ZAVIDOVIĆI

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Zavidovići u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	92 – 103,5	40 - 45

Parafinski blok 100/200 g	kg	23 – 34,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	103,5 - 115	45 - 50
UKUPNO		230	100,00

ZENICA

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području grada Zenice u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje je odgovoran Grad), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	421,6 – 474,3	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	105,4 – 158,1	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	474,3 – 527	45 - 50
UKUPNO		1.054	100,00

ŽEPČE

Za potrebe provođenja proljetne faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Žepče u proljetnoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	60 - 67,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	15 – 22,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	67,5 - 75	45 - 50
UKUPNO		150	100,00

X OSTALI POTREBNI MATERIJAL

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina
Lijepak /adhezivno ljepilo, termo namaz/	tuba	150 - 220
Tacne	kom	2.500 - 2.900
Kartonske kutije za mamke	kom	13.500 - 16.000
PVC Hranilice	kom	320-380

XI KOLIČINA MATERIJALA KOJA SE PLANIRA UTROŠITI U JESENJOJ AKCIJI

U izvođenju jesenje faze preventivne sistemske deratizacije u 2023. koristit će se rodenticidi druge i treće grupe otrova (iz Rješenja o utvrđivanju otrova koji se mogu stavljati u promet u Federaciji BiH („Službene novine FBiH“, broj: 50/08) u sljedećim standardiziranim oblicima:

- parafinski blok mamak 20/25 g, (40-45% ukupne količine)
- parafinski blok mamak 100 g (14-18% ukupne količine)
- pasta – meki mamak 10 g (40-45% ukupne količine)

- ljepilo - termo namaz jake adhezivne moći.

Treća grupa otrova može učestvovati maksimalno sa 40% u ukupnim količinama primijenjenih rodenticida.

Korištenjem parafiniziranih mamaka, parafinskih blokova i pasta rodenticida ima za cilj da obezbijedi efikasno i produženo djelovanje u kanalizacionoj mreži, vodotokovima i svim ostalim prostorima. Deratizacija prostora u kojima se proizvode i skladište namirnice izvršiti će se postavljanjem različitih tipova mamaca, različitog sastava (rodenticidi druge i treće grupe) te oblika paste (meki) mamac i parafinski blokovi).

U ovim tipovima objekata svi mamci se moraju postaviti u zatvorene deratizacijske kutije po HACCP standardu.

U potpunosti izostavljamo upotrebu rastresitih mamaka koji usljed djelovanja vode ili vlage uglavnom budu uništeni.

Na osnovu procjene prisutnosti glodara te potrošnje u prethodnim akcijama, procjenjuje se da je u **jesenjoj akciji u 2023. godini** potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	5.200 - 5.850	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	1.300 - 1.950	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	5.850 - 6.500	45 - 50
UKUPNO		13.000	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA ZA PROSTORE I POVRŠINE ZA KOJE SU ODGOVORNA PRAVNA I FIZIČKA LICA, VLASNICI ILI KORISNICI PROSTORA I POVRŠINA

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 3, 13, 14, 15, 16, 17 i 18 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorna pravna i fizička lica, vlasnici ili korisnici prostora i površina), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	2.640 – 2.970	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	660 – 693	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	2.970 – 3.300	45 - 50
UKUPNO		6.600	100,00

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 i 12 iz poglavlja III ovog Programa, procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
----------------	----------------	---------------	---------------

Parafinski blok 20/25 g	kg	2.640 – 2.880	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	640 – 672	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	2.880 – 3.200	45 - 50
UKUPNO		6.400	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA ZA PROSTORE I POVRŠINE IZ NADLEŽNOSTI KANTONA

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 2, 5, 6, 7, 9 i 12 iz poglavlja III ovog Programa (za koje je odgovoran Kanton), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	1.380 – 1.552,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	345 – 517,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	1.552,5 – 1.725	45 - 50
UKUPNO		3.450	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA ZA PROSTORE I POVRŠINE IZ NADLEŽNOSTI OPĆINA/GRADA

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine/grad), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	1.180 – 1.327,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	295 – 442,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	1.327,5 – 1.475	45 - 50
UKUPNO		2.950	100,00

PREGLED POTREBNOG UTROŠKA SREDSTAVA PO OPĆINAMA

BREZA

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Breza u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	80 – 90	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	20 – 30	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	90 - 100	45 - 50
UKUPNO		200	100,00

DOBOJ-JUG

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Doboj-jug u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	8,8 – 9,9	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	2,2 – 3,3	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	9,9 - 11	45 - 50
UKUPNO		22	100,00

KAKANJ

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Kakanj u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	160 – 180	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	40 – 60	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	180 – 200	45 - 50
UKUPNO		400	100,00

MAGLAJ

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Maglaj u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	104 – 117	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	26 – 39	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	117 – 130	45 - 50
UKUPNO		260	100,00

OLOVO

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Olovo u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
----------------	----------------	---------------	---------------

Parafinski blok 20/25 g	kg	36 – 40,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	9 – 13,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	40,5 - 45	45 - 50
UKUPNO		90	100,00

TEŠANJ

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Tešanj u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	113,6 – 127,8	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	28,4 – 42,6	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	127,8 – 142	45 - 50
UKUPNO		284	100,00

USORA

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Usora u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	12 – 13,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	3 – 4,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	13,5 - 15	45 - 50
UKUPNO		30	100,00

VAREŠ

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Vareš u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	20 – 22,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	5 – 7,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	22,5 - 25	45 - 50
UKUPNO		50	100,00

VISOKO

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području grada Visoko u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja

III ovog Programa (za koje su odgovorne Grad), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	72 – 81	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	18 – 27	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	81 - 90	45 - 50
UKUPNO		180	100,00

ZAVIDOVIĆI

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Zavidovići u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	92 – 103,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	23 – 34,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	103,5 - 115	45 - 50
UKUPNO		230	100,00

ZENICA

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području grada Zenice u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje je odgovoran Grad), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	421,6 – 474,3	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	105,4 – 158,1	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	474,3 – 527	45 - 50
UKUPNO		1.054	100,00

ŽEPČE

Za potrebe provođenja jesenje faze preventivne sistemske deratizacije na području općine Žepče u jesenjoj akciji u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa (za koje su odgovorne općine), procjenjuje se da je potrebno utrošiti sljedeće količine rodenticida po vrstama:

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina (kg)	Struktura (%)
Parafinski blok 20/25 g	kg	60 - 67,5	40 - 45
Parafinski blok 100/200 g	kg	15 – 22,5	10 - 15
Pasta (meki) mamak 10 g	kg	67,5 - 75	45 - 50

UKUPNO		150	100,00
---------------	--	------------	---------------

XII OSTALI POTREBNI MATERIJAL

Naziv sredstva	Jedinica mjere	Količina
Lijepak /adhezivno ljepilo,termo namaz/	tuba	150 - 220
Tacne	kom	2.500 - 2.900
Kartonske kutije za mamke	kom	13.500 - 16.000
PVC Hranilice	kom	320-380

XIII ORGANIZACIJA

Pravilnikom o načinu obavljanja obavezne dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 30/16) utvrđuje se način provođenja obavezne dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije, te se izvođač u cjelosti mora pridržavati navedenog Pravilnika i snosi punu odgovornost za ostvarivanjem mjera kojima se štiti zdravlje stanovništva i okolina od onečišćenja, trovanja i nanošenja štete.

Izvođač mora imati odobrenje Federalnog ministarstva zdravstva koje uključuje upotrebu otrova II i III grupe Pravilnika o uslovima u pogledu stručne spreme zaposlenika, tehničke opremljenosti, prostorija i drugih uslova kojima moraju udovoljavati zdravstvene ustanove, privredna društva odnosno obrtnici za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 30/16).

XIV FINANSIRANJE OBAVEZNE PREVENTIVNE SISTEMSKE DERATIZACIJE

Troškovi obavezne preventivne systemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 2, 5, 6, 7, 9 i 12 iz poglavlja III ovog Programa, se finansiraju iz sredstava Budžeta Zeničko-dobojskog kantona,

Troškovi obavezne proljetne preventivne systemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini, koji se odnose na površine i objekte tačke 1, 4, 8, 10 i 11 iz poglavlja III ovog Programa, se finansiraju iz sredstava budžeta općina/grada.

Obveznici finansiranja obavezne preventivne systemske deratizacije na području Zeničko-dobojskog kantona su i privredni i drugi subjekti koji posjeduju ili upravljaju objektima i površinama koje podliježu izvođenju (tačke 3, 13, 14, 15, 16, 17 i 18 iz poglavlja III ovog Programa) a u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti FBiH, kao i Pravilnika o načinu obavljanja obavezne dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 81/14).

XV IZVRŠIOCI PREVENTIVNE SISTEMATSKE DERATIZACIJE

Obaveznu preventivnu systemsku deratizaciju mogu provoditi samo zdravstvene ustanove, privredna društva odnosno fizičke osobe-obrtnici ako za obavljanje te djelatnosti imaju odobrenje federalnog ministra zdravstva, te ukoliko u pogledu kadra, imaju u radnom odnosu najmanje:

- a) jednog doktora medicine - specijalistu epidemiologije ili higijene,
- b) jednog diplomiranog sanitarnog inženjera (VSS prvi ciklus sanitarno - ekološkog smjera),
- c) osam kvalificiranih izvršioaca (VSS prvi ciklus sanitarno-ekološkog smjera ili SSS tehničar

sanitarno-ekološkog smjera).

Izvršioci preventivne sistematske deratizacije su dužni voditi evidenciju o provedenim DDD mjerama deratizacije, potrošnji preparata za deratizaciju, te izrađivati zbirne izvještaje i dostavljati ih na način i u rokovima određenim Pravilnikom o načinu obavljanja dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije.

Pravna i fizička lica koja provode deratizaciju, odgovorna su za korištenje savremenih i ekoloških preparata, neškodljivih za čovjeka, domaće životinje i okolinu, te ostvarivanje mjera kojima se štiti zdravlje stanovništva i čovjekov okoliš od onečišćenja, trovanja i nanošenja šteta.

U skladu sa odredbama člana 4. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službene novine FBiH“, broj: 29/05), ukoliko mjere obavezne preventivne deratizacije provode privredna društva odnosno fizička lica – obrtnici, obavljaju ih u skladu sa utvrđenim programom pod nadzorom higijensko-epidemiološke službe.

XVI IZRADA OPERATIVNOG PLANA OBAVEZNE PREVENTIVNE SISTEMATSKE DERATIZACIJE NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA U 2023.GODINI

Obavezna preventivna sistematska deratizacija Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini će se izvršiti na osnovu operativnih planova za svaku općinu/grad izvođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije. Obavezna preventivna sistematska deratizacija će se na cijelom području kantona vršiti u skladu sa doktrinom preventivne medicine, istim odabranim rodenticidima i najefikasnijim metodama rada.

Operativni planovi za područje općine moraju najmanje sadržavati:

- Opis mjera, naziv površina i objekata na kojima se provode mjere po danima;
- Obim rada u odnosu na površinu objekata i okolinu;
- Angažovani kadar (broj i stručna sprema);
- Iscrpan opis postupaka i tehnologije akcije deratizacije;
- Potrebnu vrstu i količinu rodenticida po danima;
- Vozni park;
- Redoslijed i kalendar sa satnicom za provođenje svih planiranih mjera;

XVII IZVJEŠTAVANJE

Izvođač je dužan za vrijeme rada voditi evidencije o izvršenom postavljanju deratizacijskih sredstava, putem evidencijskih kartica o obavljenoj deratizaciji iz Pravilnika o uslovima u pogledu stručne spreme zaposlenika, tehničke opremljenosti, prostorija i drugih uslova kojima moraju udovoljavati zdravstvene ustanove, pravna i fizička lica – obrtnici za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije.

XVIII OBAVJEŠTAVANJE JAVNOSTI

Obveznik provođenja sistematske deratizacije (Kanton i općine/grad) je dužan prije početka izvođenja svake faze na prigodan način obavijestiti javnost, građane i druga pravna i fizička lica o početku i načinu izvođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije. Obavješćavanje o

izvođenju sistemske deratizacije u 2023. godini će se vršiti oglašavanjem u sredstvima javnog informisanja, prije i u toku izvođenja aktivnosti.

Izvođač sistematske deratizacije je obavezan vidljivo označiti svaki objekat ili površinu koji je tretiran.

XIX NADZOR I KONTROLA IZVOĐENJA OBAVEZNE PREVENTIVNE SISTEMATSKE DERATIZACIJE

Nadzor predstavlja organizovanu aktivnost čija je zadaća sistematsko prikupljanje, analiziranje i korištenje relevantnih podataka u vezi izvođenja obavezne preventivne sistematske deratizacije.

Stručni nadzor nad provođenjem obavezne preventivne sistematske deratizacije, prema odredbama člana 24. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti:

- za objekte i površine iz kantonalne nadležnosti provodiće higijensko-epidemiološka služba JU Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica,
- za objekte i prostore iz općinske/gradske nadležnosti, te nadležnosti pravnih i fizičkih lica, vlasnika ili korisnika prostora i površina koje podliježu obaveznoj preventivnoj sistematskoj deratizaciji provodiće higijensko-epidemiološke službe domova zdravlja ili higijensko-epidemiološka služba Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica na osnovu zaključenih ugovora o stručnom nadzoru sa izvođačima deratizacije.

Upravni (inspeksijski) nadzor će vršiti nadležna inspekcija u skladu sa svojim ovlaštenjima, a u cilju uspješnog izvođenja deratizacije.

Kontrola izvođenja sistemske deratizacije, od strane sanitarne inspekcije ili komunalne inspekcije, je predviđena u dva navrata: prije početka akcije i u fazi samog izvođenja, što će se konstatovati zapisnicima sanitarnih inspektora i što je u njihovoj nadležnosti, a predmet njihovih kontrola će sadržavati: svakodnevnu kontrolu utroška rodenticida (vrsta, zadužena i razdužena količina, rokove valjanosti), opremu, kadrove i tehnička pomagala, kao i kontrolu objekata i površina koje se tretiraju u preventivnoj deratizaciji.

Obzirom da je ustanovljeno da poslove sistematske deratizacije obavljaju izvođači koji ne ispunjavaju uslove iz člana 12. Pravilnika o uvjetima u pogledu stručne spremljenosti, tehničke opremljenosti, prostorija i drugih uvjeta kojima moraju udovoljavati zdravstvene ustanove, privredna društva odnosno fizičke osobe - obrtnici za obavljanje dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije („Službene novine FBiH“, broj: 30/16), Inspekcija bi trebala posebno provoditi kontrolu ispunjavanja propisanih uslova za izvođače.

XX POSEBNE ODREDBE

Izvođač je dužan ukloniti uginule glodare u roku od 10 dana od dana postavljanja sredstava za deratizaciju.

U slučaju visoke infestacije, ponovno postavljanje mamaka treba provesti u roku od 7 dana nakon prvog postavljanja u svim slučajevima kada se ocijeni da su svi postavljani mamci pojedeni od glodara.

Broj: 11-33-6912/23
Datum: 28.04.2023. godine

MINISTRICA
dr Tanja Radoš Kosić